

## PREDPOKLADY HUMÁNNEHO PRÍSTUPU V OŠETROVATELSTVE

*Jakubíková, M.*

*Katedra ošetrovateľstva,  
Fakulta zdravotníctva PU v Prešove*

### Súhrn

Ošetrovateľstvo je založené na starostlivosti a jeho profesionálne hodnoty tvorí a ochraňuje ošetrovateľský tím. Proces implikácie humánnych princípov ošetrovateľstva do každodennej praxe sestier tak závisí do značnej miery od sestier samých. Domnievame sa, že čím je tím sestier vzdelanejší, zručnejší a ľudskejší, tým je aj úroveň starostlivosti vyššia a pacient sa cíti lepšie a bezpečnejšie.

**Kľúčové slová:** Ošetrovateľstvo. Ošetrovateľská starostlivosť. Ošetrovateľský tím. Sestra. Pacient.

### Abstract

Nursing is based on health care and a nursing team creates and protects its professional values. The process of implication of human nursing principles into everyday practice of nurses depends mainly on nurses themselves. We assume that the more educated, skilled and human the team of nurses are, the better level of health care is delivered and the better and safer patients feel.

**Key words:** Nursing. Health care. Nursing team. Nurse. Patient.

Sestra na akomkoľvek poste je v najužšom kontakte s chorým človekom. To vyžaduje vedomosti a zručnosti psychologické, ošetrovateľské a medicínske. Skutočnosť, že do liečebného a diagnostického procesu výrazne preniká technika, kladie ďalšie nároky na osvojenie si ovládania technických prostriedkov. Invázia techniky a rozvoj najrôznejších filozofických názorov už v minulosti zapríčinili pokles schopnosti prežívať intenzívny interakčný vzťah medzi lekárom, sestrou a pacientom. Poučení minulosťou zdôrazňujeme návrat k humánnym hodnotám. Ľudskosť aj v dnešnej pretechnizovanej dobe musí zostať základným prvkom ošetrovateľskej profesie.

Od sestry sa očakáva nezávislé dodržiavanie mravných hodnôt, ktoré by mali byť pre ňu najvyššou autonómnou normou vychádzajúcou z jej vlastného poznania, vôle a citu. Dodržiavanie mravných noriem predstavuje človeka v jeho najpodstatnejšej podstate. Človek je celým človekom vlastne len vtedy, ak sa plne venuje nejakej veci, ak je plne oddaný druhému človeku (2).

Pre súčasnú sestru sú v praxi platné humánne normy, ktoré má rešpektovať a s ktorými by mala byť zvnútornená (napr. normy etického kódexu), v jej vlastnej praxi sa následne formujú ďalšie profesijné hodnoty.

O sestre ako o osobnosti máme množstvo ďalších výsledkov v sústave objektívneho poznania i laického nazerania. O tom ako pestovať, prejavovať a zachovať ľudskosť sa však "recepty predpisujú" ťažko. Jedným z prí-

kladov môže byť pozitívna psychológia, ktorá sa zaoberá kvalitou života (5). Kvalita a cena života sa merali hodnotami, pričom zdravie telesné nie je tou najvyššou. Zdravie mal Hitler aj Matka Tereza, ale hodnoty ich životov sa merali inými mierami (4). Dôležité je aj zdravie psychické, ktoré vo veľkej miere prispieva k prejavom človeka ako človeka. Pozitívna psychológia prináša komplementárium hodnôt (tém) o pravej ľudskosti a o tom, ako ich pestovať v záujme všeobecného i osobného dobra. Rozpracovali ich americkí autori C. R. Snyder a S. J. Lopez v roku 2002. Možno súhlasiť s autormi, že pestovaním týchto hodnôt možno dosiahnuť psychickú pohodu (well-being) pre zmysluplný život v prospech ľudskosti.

V priebehu osobného i profesionálneho života sestry nemožno obísť ani individuálnu zložitú cestu "koperácie" endogénnych, exogénnych a psychických činiteľov, ktoré postupne vytvárajú mnohé vlastnosti a črty osobnosti, ktoré ovplyvňujú a modifikujú správanie sestry v priebehu jej osobného i profesionálneho života. Zložitost' životnej cesty môže byť rovnako pozitívnym ako aj negatívnym faktorom pri utváraní osobnosti sestry.

V mnohých oblastiach spoločenského života sa stáva v poslednom období problémom hostilita a agresivita. (6) prináša objektívne podložené informácie a konštruktívne kritický pohľad na problém sociálne tolerovanej agresivity v zdravotníctve. Podobne ako autora, aj nás prekvapili nelichotivé hodnoty hostility, cynizmu, hnevu a agresivity najmä u žien, vrátane sestier. Je to bolestivé zistenie, keď si uvedomíme, že pre sestru by mala byť humanita imperatívom. Za zamyslenie stojí aj fakt, že hostilné správanie sestry drasticky deformuje aj jej primárnu životnú rolu ženy, ktorej vždy pristala nežnosť, láskavosť, dobrotu. K hostilnému správaniu v ošetrovateľskej praxi môžu viesť niektoré "rizikové" faktory. Jedným z potencionálnych faktorov vzniku agresívneho a hostilného správania môže byť neprimerané citové prežívanie sestry. Je determinované najmä kritickými situáciami, ktoré sťažujú až znemožňujú sebarealizáciu. Okrem stresu, ktorý predstavuje výraznú záťaž organizmu, ďalším negatívnym vplyvom je frustrácia osobnosti a s ňou súvisiaca frustračná tolerancia, od ktorej závisí spôsob reagovania na frustrujúcu situáciu. Negatívny vplyv na správanie sestry má ďalej stav deprivácie, neúmeraná sebaláska, nereálny sebaobraz, prežívanie negatívnych citov, osamelosť, úzkosť, citové vyhorenie.

Človek môže svoje citové stavy regulovať, cieľavedome ich ovládať v medziludskej interakcii. Sú však jednotlivci, ktorých city ovládnu natoľko, že strácajú schopnosť reálneho pohľadu a objektívneho posúdenia situácie. Ide o osoby so zvýšenou sugestibilitou alebo vo vyhranených prípadoch o konfliktogénne typy osobnosti.

Na pozadí medziludských vzťahov sa črtá aj inteligencia, myslenie a tvorivosť človeka. Výborne vyvinuté môžu znamenať aj určitú protirečivosť v správaní, sklon ku výraznejším prejavom kritiky, zádrapčivosti.

Súčasťou všeobecnej inteligencie je sociálna (personálna) a emocionálna inteligencia (1). Predpokladá sa, že nedostatok inteligencie v medziludských vzťahoch priamo ovplyvňuje vznik a priebeh nezhôd a osobných konfliktov rovnako ako nízka emocionálna inteligencia. "Spúšťačom" hostilných až agresívnych prejavov môžu byť silne vyhranené osobné motívy (egoizmus), ktoré zastierajú alebo stoja v protiklade k spoločenským motívom. Tendenciu k agresívnemu správaniu majú aj niektoré typy temperamentu, napr. cholericke (3).

Ako vidno, problém hostility a agresivity je širokospektrálny a tým aj zložitý. V rámci pregraduálneho a postgraduálneho vzdelávania sestier by bolo vhodné realizovať sociálno - psychologický výcvik, či nácvik zvládania stresu. Zároveň si však myslíme, že niektorým krízovým interpersonálnym situáciám v zdravotníctve by sme mohli predísť, ak by sa súčasťou prijímacieho a výberového konania na zdravotníckych fakultách stali psychometrické a psychodiagnostické testy. Týmto by sa z radov záujemcov o štúdium na týchto školách eliminovali jedinci so sklonmi ku konfliktnému správaniu až agresivite a zníženou autoreguláciou. Tradičné morálne hodnoty zdravotníckeho povolania by mali byť podobne chránené prepustením tých pracovníkov, ktorých správanie nezodpovedá daným hodnotám.

Záverom možno povedať, že humanizmus v každo-dennej ošetrovateľskej praxi znamená vyznávanie tradičných hodnôt ošetrovateľstva a zverejňovanie zvnú-torných etických hodnôt sestry tak, ako je to zjavné v každodennej praxi držiteľiek Bieleho srdca - ceny udeľovanej každoročne najlepším sestram na Sloven-sku počas Dňa sestier.

#### Literatúra

1. DARGOVÁ, J., ČONKOVÁ, L.: *Emocionálna inteli-gencia a tvorivá výučba*. Prešov : Privatpress, 2002, 192s. ISBN 80-968608-3-6.
2. FRANKL, V.E.: *Lékařská péče o duši*, Brno : Cesta, 1996, 237s. ISBN 80-85319500.
3. KAČÁNI, V., BUCKOVÁ, M.: *Ako zvládať konflikty*. Bratislava : Iris, 2001, 135s. ISBN 80-89018-21-1.
4. KŘIVOHLAVÝ, J.: *Pozitivní psychologie*, Praha : Por-tál, 2004, 200s. ISBN 80-7178-835-X.
5. SELIGMAN, M. E. P.: Positive psychology, positive prevention and positive therapy. In : C. R. Snyder and S. J. Lopez: 1.ed. *Handbook of positive psychology*. New York : Oxford University Press. 2002, p. 3-12.
6. SELKO, D.: Paradoxy emocionálneho života zdra-votníkov. In : *Sestra*, roč. 2, 2003, č.3, s. 44-46. ISSN 1335-9444.